

REFERENDUM OVER DE ASSOCIATIEOVEREENKOMST EU-OEKRAÏNE: WAAROVER GAAT HET OP 6 APRIL 2016?

Op 6 april 2016 wordt in Nederland een raadgevend referendum gehouden. U kunt dan stemmen over de associatieovereenkomst tussen de Europese Unie (EU) en Oekraïne. In deze overeenkomst hebben de EU en haar lidstaten afspraken gemaakt met Oekraïne over politieke en economische samenwerking, en vooral over handel. Waarover gaat het referendum precies? Wat houdt een associatieovereenkomst in? Wat is erin afgesproken? En wanneer treedt die in werking?

Over deze pdf

In deze pdf leest u meer over de inhoud en achtergrond van de associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne; het onderwerp van het referendum op 6 april 2016. De Referendumcommissie heeft de taak te informeren over de inhoud van de wet waarover het referendum gaat. In dit geval de 'wet tot goedkeuring' van de associatieovereenkomst. Meer over de Referendumcommissie, over raadgevende referenda in het algemeen, en over de aanleiding voor dit specifieke referendum: zie www.referendum-commissie.nl

HET REFERENDUM

Waarover stemmen we bij het referendum?

Op het stembiljet komt de volgende vraag te staan: bent u voor of tegen de wet tot goedkeuring van de associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en Oekraïne? De Referendumcommissie heeft deze vraag bepaald. Via de 'wet tot goedkeuring' wordt ingestemd met de associatieovereenkomst. De Eerste en Tweede Kamer zijn met deze wet akkoord gegaan. Bij het referendum kunt u laten weten of u het daarmee eens bent of niet. De mogelijkheid van een raadgevend referendum over wetten en verdragen bestaat sinds 1 juli 2015. Meer over de inhoud van de associatieovereenkomst leest u vanaf pagina 4 van deze pdf.

ACHTERGROND VAN DE ASSOCIATIEOVEREENKOMST

Wat houdt een EU-associatieovereenkomst in?

Een associatieovereenkomst is een politiek akkoord, een verdrag, tussen twee of meer landen die de banden willen aanhalen. De Europese Unie (EU) heeft meerdere van deze overeenkomsten gesloten, bijvoorbeeld met Chili en Marokko. Landen spreken erin af politiek en economisch meer te gaan samenwerken.

Toelichting

Onderwerpen van politieke samenwerking zijn bijvoorbeeld versterking van de democratie, verbetering van de mensenrechtensituatie en bevordering van de veiligheid. Economische samenwerking is erop gericht om voor beide partijen handel en investeringen eenvoudiger of goedkoper te maken.

Met welke landen heeft de EU een associatieovereenkomst?

De Europese Unie heeft meerdere associatieovereenkomsten gesloten. Onder andere met landen in Noord-Europa (zoals Noorwegen en IJsland), Oost-Europa (zoals Servië en Macedonië), met landen in het Middellandse Zeegebied (zoals Algerije, Egypte, Israël, Libanon, Marokko en Turkije), en met Chili in Zuid-Amerika. Omdat de landen waarmee de EU een associatieovereenkomst sluit verschillend zijn, is de inhoud ervan nooit helemaal hetzelfde.

Waarom worden associatieovereenkomsten gesloten?

Associatieovereenkomsten van de Europese Unie zijn bedoeld om banden aan te halen met landen die zich verbonden voelen met Europa en de EU. Het doel van een associatieovereenkomst staat ook beschreven in de overeenkomst zelf. In de associatieovereenkomst met Oekraïne staat de doelstelling in deel 1. Op www.referendum-commissie.nl vindt u een samenvatting van deze overeenkomst. Deze staat op de pagina 'Referendum 6 april 2016'/'Inhoud associatieovereenkomst'.

Toelichting

In een associatieovereenkomst staat een aantal vaste teksten. Aan het begin staan de politieke uitgangspunten die de basis zijn voor de associatieovereenkomst, zoals democratie en respect voor het internationale recht. De partijen spreken meestal ook af om regelmatig te overleggen over onderwerpen als mensenrechten of veiligheid. Dat heet een politieke dialoog.

Associatieovereenkomsten leggen verder afspraken vast over samenwerking op diverse terreinen. Denk aan energie, wetenschap en technologie, toerisme, jeugd, sport en cultuur. Daarnaast staan er in de overeenkomsten meestal afspraken om de onderlinge handel te bevorderen.

Wie hebben de associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne gesloten?

Deze associatieovereenkomst is gesloten tussen aan de ene kant Oekraïne, en aan de andere kant: de Europese Unie, de EU-lidstaten en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom).

Toelichting

De EU en de EU-lidstaten zijn aparte partijen in de associatieovereenkomst. Dat heeft te maken met de bevoegdheden binnen de EU. Over sommige onderwerpen mag de EU zelf beslissen. Dit is vastgelegd in de verdragen over de werking van de EU. Voor andere onderwerpen is de afzonderlijke instemming van de EU-lidstaten vereist. Deze associatieovereenkomst gaat over beide soorten onderwerpen. Daarom zijn de EU en de lidstaten apart genoemd.

De Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom) is ook partij bij de associatieovereenkomst. Euratom houdt zich bezig met de ontwikkeling en het vreedzaam gebruik van kernenergie. Over dit onderwerp worden ook afspraken gemaakt in de associatieovereenkomst met Oekraïne. Daarom is Euratom apart partij.

Hoe heet de associatieovereenkomst met Oekraïne officieel?

De titel is voluit: 'Associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en haar lidstaten, enerzijds, en Oekraïne, anderzijds'.

Wanneer treedt de associatieovereenkomst in werking?

De associatieovereenkomst met Oekraïne treedt in werking als alle partijen uitdrukkelijk hebben ingestemd met dit verdrag. Die partijen zijn aan de ene kant Oekraïne en aan de andere kant: de EU, alle EU-lidstaten en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie. Zij stemmen in met de associatieovereenkomst door deze goed te keuren en dit besluit daarna officieel mee te delen aan

de EU (dit wordt 'ratificeren' genoemd). Nog niet alle lidstaten hebben zo'n officiële mededeling gedaan; ook Nederland niet. Nederland beslist hierover na het referendum.

Delen van de associatieovereenkomst worden al uitgevoerd. Hoe zit dat?

Als er een associatieovereenkomst is gesloten, start elke partij een procedure om het verdrag definitief goed te keuren. Het is gebruikelijk dat in de tussentijd al een aantal bepalingen van een verdrag wordt toegepast. Voor de associatieovereenkomst met Oekraïne geldt dat ook. Het gaat om onderdelen waarover de EU (op basis van de EU-verdragen) zelf mag beslissen en waarvoor aparte instemming van de afzonderlijke lidstaten niet nodig is. Welke bepalingen dat zijn, staat in besluiten van de Raad van de Europese Unie.

Toelichting

Voor een aantal onderwerpen in de associatieovereenkomst geldt dat de EU een exclusieve bevoegdheid heeft. Dit houdt in dat de EU zelf over die onderwerpen mag beslissen, zonder dat de lidstaten daar apart mee hoeven in te stemmen. Onderwerpen waar de EU zelf over beslist, zijn bijvoorbeeld de douane-unie (over de buitengrenzen van de EU) en de gemeenschappelijke handelspolitiek. Daarom kunnen de handelsafspraken uit de associatieovereenkomst voor een deel al gaan gelden.

In besluiten van de Raad van de Europese Unie staat beschreven welke bepalingen al worden toegepast. Op www.referendum-commissie.nl vindt u de links naar deze besluiten. Deze staan op de pagina 'Referendum 6 april 2016'/'Achtergrond associatieovereenkomst'.

Het Nederlandse parlement heeft al ingestemd met de associatieovereenkomst. Waarom is de procedure dan nog niet rond?

Om een associatieovereenkomst goed te keuren is in Nederland instemming nodig van de Tweede en de Eerste Kamer. Daarvoor is een zeer korte wet opgesteld, de goedkeuringswet. De Tweede Kamer heeft op 7 april 2015 ingestemd met deze goedkeuringswet. De Eerste Kamer deed dat op 7 juli 2015.

Daarna zijn verzoeken ingediend om een raadgevend referendum te houden over dit onderwerp. De Kiesraad heeft op 14 oktober 2015 vastgesteld dat er voldoende geldige verzoeken waren en dat er een referendum moest worden gehouden. Daarom is de inwerkingtreding van de goedkeuringswet komen te vervallen. Na het referendum op 6 april 2016 beslist het kabinet of het aan het parlement voorstelt de goedkeuringswet in werking te laten treden of deze in te trekken.

Toelichting

De Eerste en Tweede Kamer hebben zich over de goedkeuringswet uitgesproken.

Alle stukken van de parlementaire behandeling vindt u in de verzamelde Kamerstukken:

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/34116>.

Op www.referendum-commissie.nl vindt u op de pagina 'Referendum 6 april 2016'/'Achtergrond associatieovereenkomst' de rechtstreekse links naar onder meer:

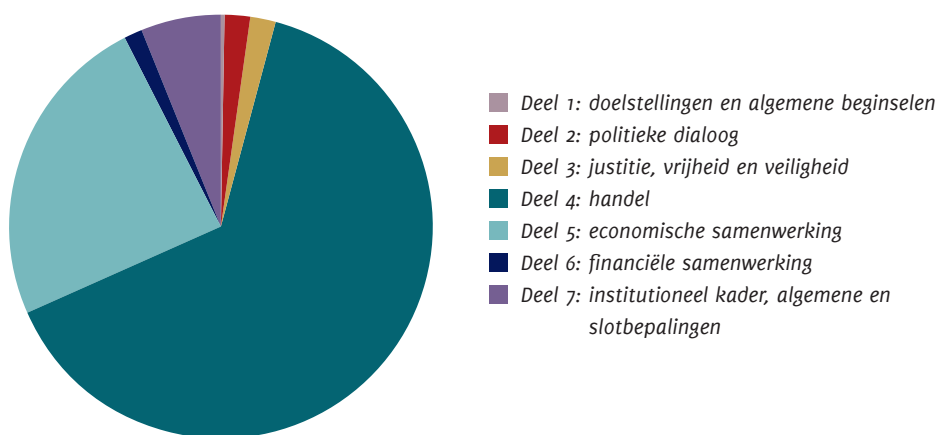
- de goedkeuringswet, en de zogeheten 'memorie van toelichting' daarbij*
- de verslagen van de debatten in de Tweede Kamer op 1 en 2 april 2015*
- de verslagen van de debatten in de Eerste Kamer op 30 juni 2015*
- de stemverhoudingen in de Eerste en Tweede Kamer: welke partijen waren voor of tegen de goedkeuringswet?*

INHOUD VAN DE ASSOCIATIEOVEREENKOMST

Wat is er in de associatieovereenkomst met Oekraïne afgesproken?

In de associatieovereenkomst hebben de EU en Oekraïne afspraken gemaakt over politieke en economische samenwerking tussen de landen. De overeenkomst bestaat uit 486 artikelen en een groot aantal bijlagen. De artikelen zijn ingedeeld in zeven delen (in de associatieovereenkomst heten ze 'titels'). Het grootste deel, zo'n twee derde van de artikelen, gaat over handel. Hierna staan de afspraken per deel samengevat.

Associatieovereenkomst EU-Oekraïne

Over deze samenvatting

De Referendumcommissie baseert zich voor deze samenvatting op de associatieovereenkomst zelf. De tekst hierna is daar een korte, vereenvoudigde weergave van. Bijlagen zijn niet in de samenvatting opgenomen. De verwijzingen naar artikelen uit de associatieovereenkomst zijn bedoeld om de breedte van de overeenkomst te illustreren en zijn geen volledige weergave van alle artikelen. Waar 'partijen' staat, worden bedoeld: de EU, haar lidstaten, Euratom en Oekraïne. U vindt de associatieovereenkomst op [Overheid.nl](https://zoek.officielebekendmakingen.nl/trb-2014-160.html): <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/trb-2014-160.html>.

Deel 1: Doelstellingen en algemene beginselen

In artikel 1 staan de doelstellingen van de associatieovereenkomst. Enkele doelstellingen zijn:

- vrede en stabiliteit bevorderen in de regio en op internationaal niveau. Hierbij volgen de partijen onder meer de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties en van de Conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa;
- voorwaarden scheppen om de economische relaties en handelsrelaties tussen de EU en Oekraïne te versterken. Daarbij streven de partijen ernaar om te komen tot geleidelijke integratie van Oekraïne in de interne markt van de Europese Unie;
- de samenwerking vergroten op het gebied van justitie, vrijheid en veiligheid. Centraal daarbij staat de versterking van de rechtsstaat en van het respect voor mensenrechten en fundamentele vrijheden.

In artikel 2 en 3 van de associatieovereenkomst staan de beginselen die de basis vormen voor dit verdrag. Dit zijn ten eerste beginselen van het internationale recht, zoals de soevereiniteit, onafhankelijkheid en onschendbare grenzen van elke staat. En ten tweede beginselen van de vrije-markteconomie. Van belang daarbij is goed bestuur, de strijd tegen corruptie en georganiseerde misdaad en bevordering van duurzame ontwikkeling.

Wilt u meer weten over de doelstellingen en beginselen van het verdrag? Lees dan artikel 1 t/m 3 van de associatieovereenkomst.

Deel 2: Politieke dialoog

Dit deel van de associatieovereenkomst gaat over samenwerking tussen de Europese Unie en Oekraïne voor vrede, internationale veiligheid en gezamenlijk buitenlands beleid. Enkele voorbeelden van afspraken in dit deel zijn:

- Oekraïne en de EU versterken hun samenwerking om hun buitenland- en veiligheidsbeleid meer op elkaar af te stemmen (artikel 7).
- De partijen bevorderen samen de vrede en internationale rechtsorde door het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof van 1998 uit te voeren (artikel 8).
- De partijen spannen zich samen in voor meer stabiliteit, veiligheid en democratische ontwikkeling in hun regio en voor vreedzame oplossingen bij regionale conflicten (artikel 9).
- De partijen werken samen aan wapenbeheersing en het voorkomen en bestrijden van terrorisme, en gaan de verspreiding van massavernietigingswapens tegen (artikel 11 t/m 13).

Wilt u meer weten over deze politieke dialoog? Lees dan artikel 4 t/m 13 van de associatieovereenkomst.

Deel 3: Justitie, vrijheid en veiligheid

Dit deel van de associatieovereenkomst gaat over samenwerking tussen de Europese Unie en Oekraïne gericht op versterking van de rechtsstaat en op bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden. Enkele voorbeelden van deze afspraken zijn:

- Oekraïne en de EU werken samen aan de beheersing van migratiestromen, onder meer door zich te richten op de oorzaken van migratie, toelatingscriteria en grensbeheer (artikel 16).
- Afhankelijk van onder andere de arbeidsmarktsituatie in hun eigen land handhaven de EU-landen de mogelijkheden voor Oekraïense werknemers om in hun landen te komen werken. Waar dat kan, verbeteren ze die mogelijkheden (artikel 18).
- Oekraïne en de EU streven er – onder voorwaarden – naar dat hun inwoners op termijn zonder visum kunnen reizen tussen de EU-landen en Oekraïne (artikel 19).
- De partijen werken samen aan de aanpak van de illegale drugsproblematiek, witwaspraktijken, georganiseerde misdaad (denk aan mensensmokkel, corruptie, cybercrime) en terrorisme (artikel 20 t/m 23).

Wilt u meer weten over de afspraken op het gebied van justitie, vrijheid en veiligheid? Lees dan artikel 14 t/m 24 van de associatieovereenkomst.

Deel 4: Handel

Dit deel van de associatieovereenkomst gaat over de handel tussen Oekraïne en de landen van de Europese Unie. Dit is het omvangrijkste onderdeel van het verdrag. De kern ervan is dat Oekraïne en de EU binnen tien jaar een vrijhandelszone willen instellen. Dit houdt in dat zij alles wat de onderlinge handel onnodig belemmert, zo veel mogelijk afschaffen of beperken. Daarover hebben ze in het verdrag een groot aantal afspraken gemaakt. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

- De invoerrechten voor producten uit elkaars landen worden geleidelijk afgeschaft of verlaagd (artikel 29).
- Een beperkt aantal industrieën kan tijdelijk worden beschermd als ze door deze overeenkomst sterk zouden lijden onder de toegenomen invoer van producten uit het gebied van de andere partij. Dit geldt bijvoorbeeld voor EU-landbouwproducten (artikel 40) en voor Oekraïense personenauto's (artikel 44).
- Oekraïne neemt geleidelijk de Europese regelgeving over op het gebied van technische voorschriften, normen en beoordelingsprocedures voor producten (artikel 56).
- Oekraïne past zijn (fyto)sanitaire wetgeving aan aan die van de EU. Deze wetgeving moet de gezondheidsrisico's beperken die kunnen optreden door de handel in planten, dieren en producten daarvan. Ook past Oekraïne zijn wetgeving over dierenwelzijn aan aan die van de EU (artikel 64).
- Oekraïne en de EU zorgen er met hun douanewetgeving, -procedures en -diensten voor dat de douanecontrole effectiever wordt en het handelsverkeer wordt bevorderd (artikel 75 en 76).
- Bedrijven uit Oekraïne en de EU kunnen zich op den duur vrij vestigen in het gebied van de andere partij of daar diensten verlenen vanuit hun eigen land. De partijen leggen hier regels voor vast (artikel 85). Deze bepaling geldt niet voor toegang van personen tot de arbeidsmarkt.
- Oekraïne en de EU zorgen ervoor dat er geen beperkingen zijn om betalingen en directe investeringen te doen in elkaars gebied (artikel 144 en 145).
- Bedrijven uit Oekraïne en de EU kunnen tegen gelijke voorwaarden mededingen naar opdrachten van elkaars overheden. Oekraïne past zijn wetgeving daarvoor geleidelijk aan aan die van de EU (artikel 151 en 153).
- Oekraïne en de EU zorgen ervoor dat de intellectuele-eigendomsrechten doeltreffend worden beschermd (artikel 157). Denk daarbij aan de rechten van bijvoorbeeld schrijvers, filmmakers, fotografen en computerprogrammeurs.
- Oekraïne en de EU versterken hun samenwerking om vrije en eerlijke concurrentie tussen bedrijven te bevorderen. Oekraïne past zijn wetgeving op dit gebied aan (artikel 259 en 256).
- Oekraïne en de EU bevorderen een goede doorvoer van gas, olie en elektriciteit in hun gebied. Ze bestrijden de risico's van onderbrekingen van de doorvoer, voor zover dat in hun macht ligt (artikel 272 en 276).
- Bedrijven in Oekraïne en de EU worden tijdig en goed geïnformeerd over maatregelen en besluiten die uit deze associatieovereenkomst voortkomen (artikel 283).
- Bij het stimuleren van de internationale handel zetten Oekraïne en de EU zich tegelijkertijd in voor duurzame ontwikkeling, zoals zorg voor het milieu en fatsoenlijke arbeidsomstandigheden (artikel 289).
- Als Oekraïne en de EU een meningsverschil hebben over de toepassing van een handelsafpraak uit deze overeenkomst, kunnen zij het oordeel vragen van een scheidsrechtspanel (artikel 306) dat zij samen hebben ingesteld (artikel 323) of – bij sommige onderwerpen – van een bemiddelaar (artikel 329).

De vrijhandelszone die de EU en Oekraïne met de associatieovereenkomst willen instellen, wordt een 'diepe en brede vrijhandelszone' genoemd (Deep and Comprehensive Free Trade Area, DCFTA).

Wilt u meer weten over de handelsafspraken? Lees dan artikel 25 t/m 336 van de associatieovereenkomst.

Deel 5: Economische samenwerking

Dit deel van de associatieovereenkomst gaat over economische samenwerking tussen Oekraïne en de landen van de Europese Unie. Ze gaan samenwerken op 28 terreinen, denk aan milieu, energie, landbouw of toerisme (zie het kader op de volgende pagina). Dit wordt ook wel sectorale samenwerking genoemd.

Per terrein zijn afspraken gemaakt. Op sommige terreinen is bovendien afgesproken dat Oekraïne zijn eigen wetgeving geleidelijk gaat aanpassen aan de EU-wetten. Dit geldt bijvoorbeeld voor consumentenbescherming, werkgelegenheid en sociaal beleid, en gezondheidszorg.

Enkele voorbeelden van afspraken zijn:

- Energie, inclusief kernenergie – Oekraïne en de EU maken hun energienetten moderner en sluiten ze geleidelijk op elkaar aan. Ze ondersteunen het gebruik van energie uit duurzame bronnen. De samenwerking richt zich ook op schoon en vreedzaam gebruik van kernenergie (artikel 338 en 342).
- Belastingen – Oekraïne en de EU werken samen om de inning van belasting in Oekraïne te verbeteren (artikel 351).
- Transport – De Oekraïense vervoerssector wordt gemoderniseerd. De partijen streven naar beter personen- en goederenvervoer tussen Oekraïne, de EU-lidstaten en andere landen in het gebied (artikel 368).
- Ruimtevaart (niet-militair) – Oekraïne en de EU bevorderen gezamenlijk onderzoek naar satellietnavigatiesystemen, waarnemingen van de aarde, ruimteverkenningen en technologieën om raketten te lanceren en voort te sturen (artikel 371).
- Informatiemaatschappij – Informatie- en communicatietechnologie (ICT) en elektronische diensten moeten breed beschikbaar komen voor burgers en bedrijven (artikel 389 t/m 394).
- Toerisme – Om van het toerisme een concurrerende bedrijfstak te maken, wisselen Oekraïne en de EU kennis uit en ontwikkelen ze producten, markten en doelmatig beleid (artikel 401).
- Landbouw en plattelandontwikkeling – Oekraïne en de EU bevorderen de ontwikkeling van de landbouw en het platteland, bijvoorbeeld door gebruik te maken van moderne, duurzame landbouwmethoden. Milieu en dierenwelzijn worden daarbij gerespecteerd (artikel 404).
- Gezondheidszorg – De gezondheidszorg in Oekraïne wordt verbeterd. Oekraïne en de EU zetten zich in om overdraagbare ziekten en besmettelijke virussen te voorkomen. Verder wisselen ze kennis uit over bijvoorbeeld een gezonde levensstijl, geestelijke gezondheid en verslavingen (artikel 427 en 428).
- Onderwijs – Er komt meer samenwerking tussen instellingen in het hoger onderwijs in Oekraïne en de EU. Over het beroepsonderwijs en het jeugdbeleid wordt meer informatie uitgewisseld met het oog op nauwere samenwerking (artikel 431 t/m 434).
- Cultuur – Oekraïne en de EU gaan kunst en kunstenaars uitwisselen, het gesprek tussen personen en organisaties over cultuur bevorderen, en in internationale organisaties nauw samenwerken op dit gebied (artikel 437 t/m 439).

De 28 samenwerkingsterreinen zijn:

1. Energie, inclusief nucleaire onderwerpen
2. Macro-economie
3. Management van openbare financiën
4. Belastingen
5. Statistiek
6. Milieu
7. Transport
8. Ruimtevaart
9. Wetenschap en technologie
10. Industrie- en ondernemingsbeleid
11. Mijnbouw en metalen
12. Financiële dienstverlening
13. Vennootschapsrecht, bedrijfsbestuur, financiële administratie en controle
14. Informatiemaatschappij
15. Audiovisueel beleid
16. Toerisme
17. Landbouw en plattelandsontwikkeling
18. Visserij- en maritiem beleid
19. Donau-rivier
20. Consumentenbescherming
21. Werkgelegenheid en sociaal beleid
22. Gezondheidszorg
23. Onderwijs, training en jeugd
24. Cultuur
25. Sport en beweging
26. Maatschappelijke samenwerking
27. Grensoverschrijdende en regionale samenwerking
28. Deelname aan EU-organisaties en -programma's

Wilt u meer weten over de economische samenwerking? Lees dan artikel 337 t/m 452 van de associatieovereenkomst.

Deel 6: Financiële samenwerking

Dit deel van de associatieovereenkomst gaat over de financiële samenwerking tussen Oekraïne en de landen van de Europese Unie. Enkele voorbeelden van deze afspraken zijn:

- Oekraïne kan onder voorwaarden financiële steun krijgen van de EU om de doelen van deze associatieovereenkomst te realiseren (artikel 453).
- De partijen stellen samen vast welke economische sectoren in aanmerking komen voor financiële steun. Hoe groot de steun is, hangt onder meer af van de behoefte van Oekraïne, de kracht van die sectoren en de snelheid waarmee het land de afgesproken hervormingen doorvoert (artikel 455).
- De Associatieraad (zie deel 7) wordt op de hoogte gehouden van de voortgang en uitvoering van de financiële steun (artikel 458).
- De partijen zorgen dat de financiële steun gepaard gaat met goed financieel beheer en treffen maatregelen om fraude en corruptie tegen te gaan (artikel 459).

Wilt u meer weten over de afspraken op het gebied van financiële samenwerking? Lees dan artikel 453 t/m 459 van de associatieovereenkomst.

Deel 7: Institutioneel kader, algemene en slotbepalingen

In het laatste deel van de associatieovereenkomst staan het zogeheten institutioneel kader, de algemene bepalingen en de slotbepalingen. Bijvoorbeeld: hoe is het overleg geregeld tussen de partijen? Hoe gaan ze elkaar houden aan de afspraken uit de associatieovereenkomst? Er staat onder meer in:

- Er wordt een Associatieraad opgericht die de uitvoering en de effecten van het verdrag in de gaten houdt. In deze raad zitten vertegenwoordigers (zoals ministers) van alle partijen (artikel 461-462).
- Er komt ook een Parlementair Associatiecomité. Hierin ontmoeten leden van het Oekraïense en het Europese parlement elkaar regelmatig (artikel 467).
- Oekraïne en de EU zullen er alles aan doen om de verplichtingen uit het verdrag na te komen. Als de ene partij zijn verplichtingen niet nakomt, kan de andere partij maatregelen nemen (artikel 476 en 478).
- Dit verdrag vervangt de Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst (PSO) uit 1994 tussen de Europese Gemeenschappen en Oekraïne (artikel 479).
- Oekraïne en de EU kunnen deze associatieovereenkomst op elk moment opzeggen. De opzegtermijn is zes maanden (artikel 481).
- De associatieovereenkomst treedt in werking als alle partijen het verdrag hebben goedgekeurd en dit besluit vervolgens officieel hebben meegedeeld aan de EU. Tot die tijd worden bepaalde onderdelen voorlopig toegepast, en blijft voor andere onderwerpen de PSO gelden (artikel 486).

Wilt u meer weten over deze afspraken? Lees dan artikel 460 t/m 486 van de associatieovereenkomst.

Meer weten?

Op de website www.referendum-commissie.nl vindt u onder het kopje 'Referendum 6 april 2016':

- > de teksten uit deze pdf met rechtstreekse links naar andere bronnen
- > de antwoorden op veelgestelde vragen over dit referendum, zoals: waarom wordt er een referendum gehouden over deze associatieovereenkomst? En wat gebeurt er met de uitkomst?

Onder het kopje 'Wet raadgevend referendum' leest u meer over de procedure rond referenda in het algemeen.

De tekst van de associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne vindt u op Overheid.nl: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/trb-2014-160.html>.